

Qui dicunt resurrectionem non esse. ORI. Non solum autem carnis resurrectionem negabant, sed etiam animae immortalitatem...

Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem Dei. In resurrectione enim, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in caelo...

esse Dominus: eorum. Qui dicunt resurrectionem non esse, etiam carnis resurrectionem negabant...

ge es a regno Dei. Fieri non potest, ut quis tentans accesserit, nisi tentatione correus sit. Aut certe ipsam tentationem, de qua loquitur Iacobus...

Cap. 22. Cap. 39. Cap. 88. Lib. 1. c. 32. Tra. 22. Lib. 1. c. 22.

Tra. 22. Tra. 23. Lib. 2. c. 73.

Cap. 30. Doctr. Christ. Manifestum est autem omnem hominem proximum esse putandum, quia erga neminem operandum est malum. Iam vero si vel cui prebendum, vel a quo prebendum est nobis officium misericordie, recte proximus dicitur, manifestum est hoc precepto quo tenemur diligere proximum, etiam sanctos Angelos contineri, a quibus nobis tanta misericordia impenduntur officia, quantum nobis in scripturis animaduertere facile est, ex quo & ipse Dominus noster proximum se nobis dici voluit, quoniam seipsum Dominus Iesus significat operatum esse semivivo iacenti in via. A V G. 8. de Trin. Qui aut amat homines, aut quia iusti sunt, aut ut iusti sint, amare debet. sic enim & seipsum amare debet, aut quia iustus est, aut iustus sic enim diligit proximum sicut seipsum sine vilo periculo. A V G. 1. de Doctr. Christ. Si autem teipsum non pro parte debes diligere, sed propter illum ubi dilectionis tue rectissimus finis est: non facientur aliquis homo si & ipsum propter Deum diligis, quis ergo recte proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipse toto corde diligit Deum. C H R Y. super March. Qui autem hominem amat simile est, sicut qui Deum amat, quia imago Dei est homo, in quo Deus diligitur, sicut Rex in sua imagine honoratur. Et propter hoc dicitur hoc mandatum simile esse primo. O R I. Vel aliter quod mandatum sequens primo est simile, significat idem esse officium, & meriti in utroque; neque enim Dei sine Christo, aut Christi sine Deo potest vtilis esse dilectio ad salutem. Sequitur, in his duobus mandatis tota lex pendet, & Prophete. A V G. de Quest. euan. Pendet dicitur, illud refertur, ubi habet finem. R A B A. Ad duo enim hac precepta pertinet totus decalogus. precepta quidem prima tabulae ad dilectionem Dei: precepta secunda ad dilectionem proximi. O R I. Vel quia qui omnia impletur quae scripta sunt de Dei dilectione, & proximi dignus est magnas gratias a Deo percipere, ut intelligat omnem legem, & Prophetas. A V G. 8. de Trin. Cum autem sunt duo precepta, in quibus pendet lex, & Prophete, dilectio Dei & proximi non immerito scriptura plerumque pro utroque vnum ponit, sive dilectionem Dei, sicut est illud. Scimus enim, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, sive dilectionem proximi, sicut est illud. Omnis lex in vno sermone impletur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Sed hoc ideo, quia qui proximum diligit, consequens est etiam ut Deum diligat. Ex vna enim eademque charitate Deum, proximumque diligimus: sed Deum propter Deum: nos autem & proximum propter Deum. A V G. 1. de Doctr. Chri. Sed tamen quoniam excellentior, & supra naturam est diuina substantia, preceptum quo diligimus Deum a proximi dilectione distinctum est, quod sit totum intelligas, i. animam, & corpus, & proximum tuum, i. animam, & corpus, nullum diligendarum rerum genus in his duobus preceptis pretermisum est. Cum enim praecurrit dilectio Dei, sequitur dilectio proximi, eiusque dilectionis modus praescriptus sit, ut eum sicut teipsum diligas, simul & tui abs te dilectio pretermissa non est. C H R Y. in Hom. Iudaei aestimantes Christum esse hominem purum, eum tentabant, nec eum tentarent, si filium Dei credidissent. Volens ergo Christus ostendere, quod cognoscebat fallaciam cordis eorum, & quia Deus erat, nec manifeste voluit dicere veritatem, ne occasionem blasphemiae inuenientes, Iudaei amplius in finirent. Nec omnino tacere, quia ad hoc venerat, ut veritatem annuntiaret: ideo talem interrogationem eis proposuit, ut ipsa interrogatio eis ostenderet quis esset. Vnde dicitur: Congregatis autem Phariseis, interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? C H R Y. in Hom. Discipulos quidem primum interrogauit quid alii dicerent de Christo, & tunc quid ipsi dicerent: hos autem non ita. Profecto enim seductorem, eum dixissent & malum, existimabant autem, quoniam Christus purus homo erat, & ideo dixerunt eum esse filium Dauid, & hoc est quod subditur: Dicitur ei, Dauid & ipse autem hoc reprehendens, inducit Prophetam dominationem eius, & proprietatem filiationis, & eorum honorem, quae est ad patrem restantem. Vnde dicitur: Quomodo ergo Dauid in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis, donec, & C H I E R. Testimonium hoc de 109. Psalmum est. Dominus ergo filius Dauid vocat: non enim id quod de eo natus est, sed enim id quod natus

est ex patre, semper fuit praecedens ipsum carnis suae patrem, vocat autem eum Dominum suum, non errore incerto: nec propria voluntate, sed spiritu sancto. R E M I. Quod autem dicitur: Sede a dextris meis: non intelligendum est, quod Deus corporeus sit, ut dextram, vel sinistram habeat: sed a dextris Dei sedere, est in honore & aequalitate paterna dignitatis manere. C H R Y. super Matth. Puto autem hanc interrogationem non solum contra Phariseos, sed etiam contra haereticos posuit, nam secundum carnem vere filius erat Dauid: Dominus autem secundum diuinitatem. C H R Y. in Hom. Non autem in hoc stat, sed ut timeant, subdit: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, ut scilicet ita eos inducat. O R I. Deus etiam non ad perditionem solum ponit scabellum pedum Christi inimicos ipsius, sed ad eorum salutem. R E M I. Donec autem, pro infinito ponitur, ut sit sensus: Sed semper, & inimici tui in sempiternum subiciuntur pedibus tuis. G L O. Quod autem a patre inimici subiciuntur filio non infirmitate filii, sed veritate naturae significat, nam & filius subicit inimicos patri, quia patre clarificat super terram. Ex hoc autem auctoritate concluditur. Si ergo Dauid vocat eum Dominum, quomodo filius eius est? H I E R. Interrogatio haec nobis proficit vsque hodie contra Iudaeos. Et hi enim qui confitentur Christum esse venturum hominem simplicem & sanctum virum asserunt de genere Dauid. Interrogamus ergo eos de isto Domino si simplex homo est, & tantum filius Dauid, quomodo Dauid vocat eum Dominum suum. Iudaei autem ad diluendam interrogationis veritatem, friuola multa conserunt: vernaculum Abraham asserentes, cuius filius fuit Danaus Eliezer, & ex ipsius persona scriptum psalmum, quod post eadem quinque Regum Dominus Deus, Domino suo Abraham dixerit: Sede a dextris meis, donec ponam. Quos interrogamus, quomodo dixerit Abraham ea quae sequuntur, & respondere cogamus, quod Abraham ante Luciferum genitus sit, & quomodo Sacerdos fuit secundum ordinem Melchisedech, pro quo Melchisedech obtulerit panem & vinum, & a quo decimas praedae acceperit. C H R Y. in Hom. Hoc tantum imposuit finem ipsorum disputationibus quasi magnum, & sufficiens pracludere eorum ora, vnde sequitur: Et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus fuit quicquam ex illa die eum amplius interrogare. Siluerunt enim ex tunc non volentes, sed non habendo aliquid dicere. O R I. Si autem interrogatio eorum fuisset ex voluntate ausi eum interrogare. R A B A. Ex hoc autem intelligimus venena inuidiae superari posse, sed difficile quiete. C A P. XXXIII. H R Y. super Matthaeum. Postquam Dominus Sacerdotes responsione prostravit, & incorrigibile eorum conditionem ostendit, sicut clericis, si male fecerint inimici debiles sunt, laici vero delinquentes facile emendantur: tunc conuertit sermones ad Apostolos, & ad populum. vnde dicitur: Tunc locutus est Iesus ad turbas, & ad discipulos suos. Infrustrum namque est verbum, in quo sic alter confunditur, ut aliter non erudiat. O R I. Sunt autem meliores discipuli Christi reliquis turbis, & inuenis in ecclesiis quosdam affectuosius accedere ad verbum Dei esse discipulos Christi: ceteros autem populum esse ipsius. Et interdum quaedam discipulis solis dicit, quaedam vero turbis, alia vero turbis simul, atque discipulis, sicut sunt haec, vnde sequitur: Dicens, super Cathedram Moysi: Qui legem Moysi profitentur, & interpretari se gloriantur, hi sedent super cathedram Moysi. Qui ergo non recedunt a litera legis, Scribae dicitur. Qui autem minus aliquid profitentes diuidunt, se ipsos quasi meliores a multis Phariseis dicuntur, quod interpretatur, diuini. Qui autem Moysen secundum spiritum virtutem intelligunt, & exponunt: sedet quidem super cathedram Moysi, sed non sunt Scribae, & Pharisei, sed hi meliores dilecti Christi discipuli. Post aduentum autem Christi sedent super cathedram ecclesiae, quae est cathedra Christi. C H R Y. super Matthaeum. Videndum est tamen, quomodo quis super cathedram sedeat, quia non cathedra facit Sacerdotem, sed Sacerdos cathedram, non locus sanctificat hominem, sed homo locus. Ideoque malus Sacerdos de Sacerdotio suo crimen acquirit: non



C A P. XXXIII.

Trad. 23.

Trad. 24.

non dignitatem. C H R Y. in Hom. Ne autem aliquis dicat, quoniam propter hoc desidiore factus sum ad agendum, quia malus est doctor, hanc deliruit occasionem, cum subdit: Omnia ergo quae dicitur dixit, & facite. Non enim sua dicunt, sed quae Dei sunt, quae per Moysen Deus in legem deduxit. Et intuerent quanto circa Moysen vtrius honore, eam iterum quae ad verum est testamentum concordiam ostendens. O R I. Si autem Scribae, & Pharisei sedentes super cathedram Moysi, sunt Iudaeorum doctores, secundum litteram docentes legis mandata, quomodo iuber nos Dominus in omnia quae dicuntur illi, facere? cum Apostoli in Actibus veteret fideles viuere secundum litteram legis: Sed illi docent secundum litteram, legem spiritum non intelligentes. Quaecumque ergo dicunt nobis ex lege, intelligentes sensum legis, facimus & seruamus, nequaquam facientes secundum opera eorum. Non enim sicut lex docet faciunt, nec intelligunt velamen esse super litteram legis. Vel cum omnia audieris non omnia intelligas praeter legem, puta multa quae de eis sunt, & quae de hostiis & similia, sed ea quae corrigunt mores. Sed quare non de lege gratia hoc mandauit, sed de doctrina Moysi? quia. In eodem erat tempus praeterita nouae legis ante tempus passionis manifestare. Mihi autem videtur, & aliquid aliud praedispensans hoc dicitur quod in accusatorum erat Scribae, & Phariseos in sequentibus sermonibus, ne videretur apud stultos hoc eorum principatum cupere, vel propter inuicem hoc facere, primum a se hanc suspicionem remouet, & tunc eos incipit reprehendere, ut turba non in eadem vitia incidant: & ideo ne existimetur quia debent eos audire: ideo eos debet in operibus imitari. Subditur enim: Secundum uero opera eorum nolite facere. Quid est autem doctore illo miserabilis, cuius vitam discipuli cum non sequuntur saluatur, cum imitantur perdunt? C H R Y. super Matthaeum. Sicut autem aurum de terra eligitur, & terra relinquitur, sic & auditores doctrinae accipiant & mores relinquant. Frequenter enim de homine malo bona doctrina procedit, sicut autem Sacerdotes melius iudicant propter bonos malos docere, quod propter malos bonos negligere. Sic & subdit: propter bonos Sacerdotes etiam malos honorem, ne propter malos boni etiam contentantur. melius est enim malis inuisa praestare, quam bonis iusta subtrahere. C H R Y. in Hom. Considera uero vnde incipit eos reprehendere. Na sequitur: Dicunt enim, & non faciunt. Maxime enim accusatio dignus est, qui doctrinae auctoritatem habens, legem transgreditur primo quidem, quia praeruaricatur, qui alios corrigere debet: deinde, quia peccans, maiore poena dignus est, propter honorem: tertio, quia plus corrumpit velut in ordine doctoris peccans. Rursus autem & aliam eorum reprehensionem ponit, quoniam graues sunt sibi subiectis. vnde sequitur: Alligant enim onera graua. In quo duplicem eorum malitiam ostendit: vna quidem in hoc, quod sine uenia expetunt a subiectis summam diligentiam: aliam uero in hoc, quod subiectis multam concedunt licentiam. Oportet autem bonum principem e contrario se habere. in his enim quae secundum seipsum sunt, grauem iudicem esse. in subiectis autem manifestum. Incendit autem qualiter & eorum reprehensionem aggrauat. Non enim dicit: Non possunt, sed Nolunt: neque dixit, portare, sed digito mouere. i. neque prope fieri, neque tangere. C H R Y. super Matthaeum. Et quidem quantum ad Phariseos, & Scribas, de quibus loquitur: onera graua, & importabilia dicit legis mandata, de quibus Petrus in Actibus dicit: Vt quid uultis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus? Onera enim legis quibusdam rationibus fabulosis commendante: auditoribus quasi vincula super humeros cordis eorum alligabant, ut uelut rationis vinculo conficti, non reicerent ea a se. Ipsi autem nec ex modica parte ea implebant: i. ut non dicant pleno opere, sed nec modico tactu. i. digito. G L O. Vel alligant onera, i. vnde dicitur traditiones colligunt, quae conscientiam non leuant, sed grauant. H I E R O. Humeri autem, & digitus, & onera, & vincula, quibus alligant, onera spiritum sunt intelligenda. Hic etiam generaliter Dominus aduersus omnes magistrum loquitur, qui grandia iubent, & minora faciunt. C H R Y. super Matthaeum. Tales autem sunt qui graue pondus uenientibus ad poenitentiam imponunt, & sic dum poena praesens fugitur: contentum praesens poena futura. Si enim faciem super humeros adolescentis, quem non potest bulare posterius, necesse habet, ut aut faciem reiciat, aut sub pondere confringatur, sic & hoc, cui graue pondus poenitentiae imponis, necesse est ut aut poenitentiam reiciat, aut suscipiens dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde & si erramus, modicum poeniten-

riam imponentes: nonne melius est propter misericordiam reddere rationem, quam propter crudelitatem? ubi paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus, ut quid Sacerdos eius austerus? Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa aliorum benignus, audiant te homines parua mandantem, & graua facientem. Talis est autem Sacerdos qui sibi indulget, & alios exigit, quemadmodum malus descriptor tributi in ciuitate, qui se releuat, & onerat tribuentes. C H R Y. in Hom. Supra, Dominus arguerat Scribas, & Phariseos crudelitatis, & negligentiae, consequenter autem arguit eos inanis gloria, quae fecit eos a Deo recedere. vnde dicit: Omnia autem opera sua facite, ut videatur ab hominibus. C H R Y. in Hom. In omni re nascitur, quod ipsam exterminat, sicut ex ligno uermis, & ex uestimento tinea. vnde Sacerdotum ministerium, qui positi sunt ad edificationem sanctitatis corrumpere diabolus nititur, ut hoc ipsum bonum, dum propter homines fit, fiat malum. Tolle hoc vitium de clero, & sine labore omnia reserabis. ex hoc enim fit, ut difficile clericis peccantes, poenitentiam agant. Vult autem Dominus in hoc ostendere causam, propter quam non poterat credere Christo, hoc est, quia omnia faciunt, ut videatur ab hominibus: impossibile enim est ut credat Christo coelestia praedicantem, quod gloriam hominum concupiscit terrenam. Legi enim aliquem interpretantem hunc locum. Supra cathedram, i. in honore, & gradu, quo fuerat Moyses constitutus sunt Scribae, & Pharisei indigni, quae legem prophetantem de Christo uenturo praedicabant: alii autem non recipiebant praesentem, propter hoc hortatur populum audire legem, quam praedicabat, i. credere in Christum praedicatum a lege, & non imitari Scribas, & Phariseos incredulos, & reddidit causam quare praedicabant ex lege Christum uenturum, & non credebant in eum, quia. Omnia opera sua faciunt, ut ab hominibus uideantur, i. quia non praedicabant Christum uenturum desiderio aduentus eius, sed ut doctores legis esse ab hominibus uiderentur. O R I. Ad hoc autem opera sua faciunt ut ab hominibus uideantur: uisibilem suscipientes circuncisionem, & uisibilem corporalia fermenta auferentes de cibibus suis, & uisibiliter similia agentes, Christi uero discipuli legem in oculis implent, quasi in occulto constituti Iudaei, ut Apostolus dicit. C H R Y. in Hom. Vide autem hic, quod quadam intentione eos inculcat. Non enim simpliciter ait, quod faciant opera sua ut uideantur ab hominibus, sed addidit omnia. Deinde monstrat, quod neque in magnitudine gloriabantur, sed in quibusdam uilibus rebus, unde subdit: Dilatant enim Phila. sua, & magnificant fimbrias. H I E R. Dominus enim, cum dedisset mandata legis per Moysen, ad extremum intulit. Ligabis ea in manu tua, & erunt semper ante oculos tuos, & est sensus: Praecepta mea sint in manu tua, ut opere compleantur, sint ante oculos tuos, ut die, ac nocte mediteris in eis. hoc Pharisei male interpretantes scribebant in membranis decalogum Moysi. i. decem legis uerba, complicantes ea, & ligantes in fronte, & quasi coronam capitis facientes, ut semper ante oculos moueretur. Insuper quoque alium Moyses, ut in quatuor angulis palliorum hinc uentanas fimbrias faceret, ad Israelis populum discernendum, ut quomodo in corporibus circuncisionis signum Iudaicae gentis daret: ita uestis haberet aliquam differentiam. Superflitiosi uero magistri captantes auram popularem, atque ex mulieculis captantes luca, faciebant grandes fimbrias, & acutissimas in eis spinas ligabant, ut uidelicet ambulantes & sedentes, interdum pungerentur, & quasi hac commotione retraherentur ad ministeria seruitutis Dei. Pictariola ergo illa decalogi, Philacteria vocabatur. i. conseruatoria, eo quod quicumque habuissent ea, quasi ob custodiam, & munimentum tui haberent. Non intelligentibus Phariseis, quae haec in corde portanda sunt non in corpore: alioquin & armaria, & arce habent libros, & notitiam Dei non habent. C H R Y. Illorum autem exemplo adhuc multi aliqua nomina hebraica Angelorum conserunt, & scribunt & alligant, quae non intelligentibus metuenda uidentur: quidam uero aliquam partem euangelii scriptam circa collum portant. Sed nonne quocumque euangelium in ecclesia legitur, & auditur ab omnibus? Cui ergo in auribus posita euangelia nihil profunt, quomodo eum possunt circa collum suspensa saluare? Deinde, ubi est uirtus euangelii, in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quae circa collum suspendis. Alij uero sic exponunt hunc locum, quia dilatabant uerba sua de prouti obseruantibus, quasi Philacteria. i. conseruatoria salutis, ea populo assidue praedicantes. Fimbrias autem

Hom. 73.

Trad. 25.